

maradásának a törvénye vezethető le. Az elektromos töltés megmaradásának törvénye a dinamikai invarianciák közé tartozó, az elektromágneses kölcsönhatásra vonatkozó mértékinvariancia felhasználásával kapható.

A tömegmegmaradási törvény áramló folyadékra és gázra vonatkozó kontinuitási egyenlet alapján szerepel a fizika tananyagban, míg a kémiában helytelenül anyagmegmaradási törvénynek nevezett *Lavoisier-tétel*ként ismeretes. Mivel a relativitás elmélete szerint a tömeg és az energia arányos egymással (*Einstein-féle* egyenlet), kettőjük megmaradását egyetlen tételként helyes értelmezni.

A geometriai természetű invarianciatranszformációk csoportjába tartozik még az egyenletes transláció (megmaradó tulajdonság: tömegközéppont mozgása, amellyel szemben a fizikai törvények szintén invariánsak, azaz érvényes a relativitási elvben kimondott egyenértékűség a tehetetlenségi rendszerekre.

A geometriai invarianciatranszformációk nem változtatják meg az eseményeket, csu-

pán térbeli elhelyezkedésükön és mozgáslapotukon változtatnak. Ezért adott vonatkoztatási rendszerrel mindazon koordináta-rendszerek egyenértékűek, amelyeket az előbbiekhöz viszonyítva az origó, illetve a kezdeti időpont eltolása, a tengelyek elforgatása, valamint egyenesvonalú egyenletes sebességű translációval történő eltolása által nyerünk.

A cikkben említett – és terjedelmi okok miatt nem tárgyalt – biológiai tények egyaránt azt sugallják, hogy a biológiai szimmetriák és aszimmetriák bármely más biológiai sajátosságához hasonlóan, az élővilág evolúciója során alá vannak rendelve a természetes kiválogatódás törvényének. Másrészt a természettörvények vonatkozásában a szimmetriaelvek következetes keresése és alkalmazása a természet leprásának olyan szintézisét eredményezte, amely jelenlegi befejezetlenségében is a tudománytörténet legnagyobb áttöréseivel egyenértékűt.

Takács Gábor

Gnóthi szeauton

Az ókori görögországbeli delphoi templom felirata, amely a delphoi jósda jelmondataként vált ismeretessé, magyarul így hangzik: Ismerd meg önmagadat! A delphoicától jóslást kértek az emberek, a jövődjükre, a sorsukra voltak kíváncsiak. A jós azt felelte: ismerd meg önmagadat, és tudni fogod a sorsodat. Mert a sorsod te vagy. Nem külső erők uralkodnak rajtad, az istenek benned vannak, és jellemed, személyiséged alakítja, formálja jövődet. Változtass magadon, és változni fog a sorsod is. Fogadd el magadat, és el tudod majd fogadni sorsodat is. Ez a „gnóthi szeauton” igazi értelme. Az önmagunk ismeretéből sorsunkra való következtetés bizonyára helytálló, ha egy népre, vagy egy egész nemzetre vonatkoztatjuk.

Mindenesetre alapjaiban véve elfogadjuk a magyar önismeret tekintetében is.

Az önismeret, a magyarság megismerése nem más, mint a magyar nép eredetének, keletkezésének, harcának ismerete kezdettől napjainkig. Csak történelme egészének ismerete ad megbízható alapot arra, hogy időtálló megállapításokat tegyünk, következtetéseket vonjunk le és prognosztizáljuk jövőnket. A magyarságismeret magában foglalja szokásainak, ha-

gyományainak, gondolatjárásának, kultúrájának ismeretét. Ezeken keresztül válik sajátunkká népünk szelleme, jelleme, erkölcsi arculata, ethosza. Mindez munkájában, magatartásában, viszonyrendszerében, valamint ideáljaiban tükröződik. Abban is, hogy milyenek a vezetőik, hőseik, példaképeik, milyeneknek rajzoljuk meg őket, mitet és kiket fogad el eszményképeink.

Feladatunk, hogy a múlt hibáiból vonjuk le a tanulságokat, eredményeinkből, hősiess helytállásainkból erőt merítsünk az előttünk álló feladatok megoldásához, vereségeinkből és kudarcainkból bölcsességünk révén sikereket, erényt kovácsoljunk magunknak.

Míndez vonatkozik a kisebbségben élő kárpátaljai magyarságra is. A kisebbségi sors rányomta bélyegét egész életére, meghatározta életvitelét, felfogását, gondolkodásmódját. Ez a sors következményeivel együtt beláthatatlan károkat okozott. Néhány közülük: nemzettudat veszteség, a kisebbségi érzés állandósulása, az anyanyelv romlása, nyelvi elszegényedés, a kultúra iránti igény sorvadása, szellemi igénytelenség.

Országunk független, szabad állammá való kikiáltása sem hozta meg az áhított pozitív változásokat. Nem is annyira a kilátástalan gazdasági helyzetre és az ebből következő átlagon aluli életszínvonalra és az érvényesülési, önmegvalósítási lehetőség hiányára gondolunk, hanem arra, hogyan kezelnek bennünket a felsőbb körökben, hogyan viszonyulnak gondjainkhoz, valamint értékteremtő, értékmegőrző és értékközvetítő intézményeinkhez. Sok minderről tanúskodik az is, hogy a magyar tannyelvű iskolákban a magyar nép története tantárgy a kötelező tantárgyak sorából átkerült a választható tantárgyak sorába. Ezekre pedig nincs megfelelő keret, gazdasági fedezet. Ennek következtében ennek a tantárgynak az oktatása iskoláinkban gyakorlatilag be is fejeződött. Kilátásba helyezték azt is, hogy más tantárgyak anyanyelven való oktatása csak az elemi osztályokban lesz engedélyezve, az ötödik osztálytól pedig egy-két tantárgy kivételével ukrán nyelven.

Érzékelhető, hogy a magyarságnak még a megmaradásáért is alaposan meg kell küzdeni. Mintha kettős szorításban élnénk. Mert néha jócskán megnehezítjük mi magunknak a sorsunkat. Mentalitásunkból, felfogásunkból eredően. Problémáink megoldásakor alkalmazott módszereink, másokkal való viselkedésünk, egész magatartásunk az itt élő magyarság szellemi tartalékainak nem összehangolását segíti elő, hanem annak szétzilá-

lását. Gyakran átvesszük a ránk erőszakolt vagy kiprovokált ellenségeskedő modort.

A magyarság szellemének, jellemének, egyénisége megismerésének útjai sokfélék. Mi azt az utat választottuk, hogy tanulók és diákok közt felméréseket készítettünk magyarságismeretből. Az élet útkereszteződésében álló fiatalok ismereteire, tudására voltunk kíváncsiak – mennyire ismerik népük történetét, múltját, jelenét, s mindezek ismerete mennyire szolgál számukra megfelelő tanulsággal. A múlt megértése segítségével – úgy vélem – megérthetjük jellemünket, amely biztosítékul szolgálhat, hogy kialakuljon bennünk egy megnyugtató, biztató közösségi elképzelés a holnapról: hol állunk, mit tegyünk, mi a feladatunk megmaradásunk, jövőnk érdekében. Szeretnénk megtalálni az újabb évezredbe vezető utat, amelyen haladva biztosítjuk a kisebbségi magyarság jövőjét. Tesszük ezt most, amikor szétrombolóban van a hagyományos értékrend, és nem látjuk, hogy milyen lesz helyette.

A felmérést Kárpátalja 14 magyar tannyelvű tanintézetében végeztük: 11 középiskolában, 1 gimnáziumban, 1 líceumban és 1 tanárképző főiskolán. A középiskolákban a felső osztályosokat (10–11. osztályos tanulók), a nyolcosztályos gimnáziumban a hetedikes gimnazistákat, a líceumban a végzősöket, a főiskolán az 1. és 2. tanfolyamos hallgatókat kapcsoltuk be a munkába.

Összesen 580 tanuló és diák fejtette ki véleményét kérdéseinkkel kapcsolatosan. Ebből 233 fiú (40%) és 347 lány (60%).

Milyen nemzetiségűnek vallod magad? A megkérdezettek 97,1%-a vallja magát magyarnak, ukránnak 2,1%-a, magyar-nak/ukránnak (mindkettőnek) 0,3%-a, 0,2–0,2%-uk németnek, ruszinnak, zsidónak.

Milyen nemzetiségűek szüleid? A megkérdezettek 87,1%-ánál mindkét szülő magyar, a többi 12,9% pedig vegyes házasságban él.

Otthon milyen nyelven beszéltek? Csak magyarul beszélnek a családok 95,7%-ában, magyarul is és még más nyelven is beszélnek 3,6%-ában és csak 0,7%-ában nem beszélnek magyarul.

Anyanyelved? Magyar (97,9%), ukrán (1%), orosz (0,3%), ruszin (0,2%), német

(0,2%), magyar és ukrán (tehát két anyanyelvű) (0,3%).

Mi Magyarország fővárosa? Budapest (95,5%), Buda (1%), Pest (3%), nem válaszolt (0,2%).

Nevezd meg Magyarországot három folyóját! Három folyót nevezett meg 81,9%, kettőt 17%, egyet 0,5%, egyet sem 0,3%. Legtöbben neveztek meg (csökkenő sorrendben): Duna, Tisza, Körös, Bodrog, Szamos, Túr, Dráva, Rába, Maros, Száva, Sió, Sajó stb.

Mennyi Magyarország lakosainak a száma? 9 millió (1,2%), 10 millió (61%), 10,5 millió (6%), 11 millió (4,8%), 12 millió (3,8%), 10–12 millió (3,4%), 12,5 millió (1,9).

Nevezd meg öt magyar nagy várost! Öt várost nevezett meg 83,4%, négyet 7,8%, hármat 5,9%, kettőt 1,2%, egyet 1,2%, egyet sem 0,5%. Alaposan megnehezítette volna növendékeink dolgát, ha azt kérdeztük volna, hogy az öt legnagyobb várost nevezze meg. Elfogadtuk válaszként, ha egy igencsak kis várost említettek meg. A következő városokat említették meg (csökkenő sorrendben): Debrecen, Pécs, Budapest, Miskolc, Nyíregyháza, Szeged, Győr, Eger, Szolnok stb.

Milyen országokkal határos Magyarország? Öt országot nevezett meg 39%, négyet 32%, hármat 19%, kettőt 6,4%, egyet 2%, nem válaszolt a kérdésre 1,6%. Elfogadtuk helyes válasznak, ha Szlovákia helyett Csehországot említették, nem így, ha csak Csehországot említették. Ugyanígy elfogadtuk, ha Szlovénia, Horvátország és Szerbia (Vajdaság) helyett Jugoszláviát említették.

Mit tudsz a magyarok eredetéről? A kérdésre a tanulók 18%-a nem válaszolt, a többi 82%-a a következő megfogalmazások körül forgott (több-kevesebb részletekkel).

A finnugor származás elmélete. A finnugor nyelveket beszélő népek a finnugor őshazában éltek. A néppé válás színtere Nyugat-Szibéria, a Tobol és az Isim folyók közötti sztyeppe. Az V. században az Uráltól nyugatra költöztek, a Volga, a Káma és a Belaja folyók medencéjébe – ez a Magna Hungaria. A VIII. században a magyarság a Don vidékére költözött (Levédia). Kb. 830-ban a Dnyepertől az Al-Dunáig terjedt a szállásterülete (Etelköz). 895-ben Árpád fejedelem vezetésével átkeltek a Vereckei-hágón és benyomultak az Alföldre.

Ki volt Magyarország államalapító királya? Nem válaszolt a kérdésre 4,8%. István 72,4%, Árpád (fejedelem) 15%, Géza 3,4%, IV. Béla (második honalapító királynak nevezik, aki magára vállalta a török uralom alatt tönkretett ország újjáépítésének nehéz feladatát.)

Kit tartasz Magyarországot három legnagyobb királyának? (Értékelve tetteit az ország megvédéséért, felvirágoztatásáért.)

Három királyt nevezett meg 58,8%, kettőt 30,3%, egyet

6,6%, egyet sem 4,3%. Megneveztek: Mátyás, (87,2%), Szent István (86,2%), IV. Béla (37,1%), I. (Nagy) Lajos (7,4%), László (7,2%), Könyves Kálmán (3,8%) stb.

Mit mond neked március 15-4? Nem válaszolt 7,6%.

– Magyar szabadságharc és forradalom kezdete 81,7%.

– A vértanúkkal kapcsolatos fejtegetések 3,1%.

– Márciusi ifjak; Pilvax kávéház; szabadságharc 2,1%.

– Petőfivel kapcsolatos gondolatok 2,1%.

Voltak, akik többé-kevésbé tartalmas fejtegetésekbe bocsátkoztak a forradalmi tevékenységgel kapcsolatosan. Felszabadító harc a monarchia ellen. A márciusi ifjak nem tel-

Mit mond neked október 23-a? Nem válaszolt 31%. Az 1956-os forradalom kitörésének napja 50%. Az 1956-os megemlékezés napja. Megpróbálták megdönteni a kommunizmust Magyarországon. A szovjetek bevonulása Magyarországra. Fegyveres felkelés a szovjet hatalom, a szocializmus ellen. Véres október. Minden idők legtisztább forradalma. Felháborodás a sztálinizmus és a kommunizmus ellen stb.

jes eredményű, mégis jelentékeny forradalma a szabadságért; ez egyben a magyar nép forradalma is.

Mit mond neked augusztus 20-a? Nem válaszolt a kérdésre 27,8%.

– Szent István király napja 48,4%. Szent István és államalapítása napja 16,4%. Állami (nemzeti) ünnep 2,9% stb.

Mit mond neked október 23-a? Nem válaszolt 31%.

Az 1956-os forradalom kitörésének napja 50%. Az 1956-os megemlékezés napja. Megpróbálták megdönteni a kommunizmust Magyarországon. A szovjetek bevonulása Magyarországra. Fegyveres felkelés a szovjet hatalom, a szocializmus ellen. Véres október. Minden idők legtisztább forradalma. Felháborodás a sztálinizmus és a kommunizmus ellen stb.

Mit fednek a következő szavak?

a) *honfoglalás*. Nem válaszolt 11%.

– A magyarok letelepedése 895–896-ban a Kárpát-medencében 86,6%. Voltak tanulók, akik részletesebb magyarázattal szolgáltak. Kettős honfoglalás. Az őshaza elfoglalása. A hét vezér átkelt a Vereckei-hágón stb.

b) *Mohács*. Nem válaszolt 11,7%. A tanulók 85,3%-a részletezte a mohácsi katasztrófa eseményeit: 1526 tavaszán Szulejmán Magyarország ellen indult. A magyar király vezette főhad, mintegy 25 000 ember augusztus 29-én a mohácsi síkon megütközött a törökkel, s mintegy két óra alatt döntő vereséget szenvedett. Menekülés közben a megáradt Csele-patak vizébe fulladt II. Lajos király.

A rövidebb válaszok közül idézünk. A 150 éves török rabiga kezdete. II. Lajos király halála. Magyarország három részre szakadása.

c) *Eger*. Nem válaszolt 15,9%. A válaszok 74,8%-a a következő vázlat körül mozgott. Az egri vár kapitánya, Dobó István mintegy 2000 emberrel szállt szembe a török ostromsereggel, amely Eger várát, a Felvidék kapuját 1552. szeptember 9-én fogta ostrom alá. Több mint egy hónapig tartott az ostrom, amelyből még a nők is kivették a részüket, forró vizet, olajat és szurkot öntve a fölfelé kapaszkodó törökökre. Öt hét ostromban elfogyott a török ereje és ideje: október 18-án megszégyenülve takarodott el a vár alól.

Néhány rövidebb választ is közreadunk.

A magyarok törökök elleni harcának legdicsőségesebb állomása. A hazaszeretet és a bátorság szimbóluma. Az első végvár, amely ellenállt a törökök támadásának. Az utolsó végvár, amely megtartotta magát a törökökkel szemben. A török hódítók megállítására.

d) *II. Rákóczi Ferenc*. Nem válaszolt 23,1%. A rövidebb válaszokból idézünk. Fejedelem, az egész nemzet vezére. A szabadságharc és parasztfelkelés hadvezére. Fejedelem, a kurucok szabadságharcának hadvezére, a felkelés vezetője, a magyar szabadságharc vezéregyénisége.

e) *Kossuth Lajos*. Nem válaszolt 22,1%. A rövidebb válaszokból adunk közre. Az 1848-as szabadságharc nagy vezéregyénisége. A forradalmi mozgalom és szabadságharc hadvezére. A Batthyány-kormány pénzügyminisztere. Miniszterelnök. Kormányzóelnök, kormányfő. A reformkori magyar nép hírnöke, vezéregyénisége (programjaival).

f) *Trianon*. Nem válaszolt 13,4%. A válaszokból idézünk. Magyarországra erőszakolt békeszerződés 85,7%. Magyarország feldarabolása, szétvágása, megcsonkítása. Határrevízió. Az átkos békeszerződés. Az első világháború győztes hatalmai feldarabolják Magyarországot.

Nevez meg három magyar tudóst!

Hármat nevezett meg 38,6%, kettőt 16,9%, egyet 17,2%, egyet sem 27,2%.

A tanulók többsége nem csak a tudóst említi meg, hanem azt is, hogy milyen tudományágban tevékenykedett, kutatott és ért el kimagasló eredményeket.

Legtöbben nevezték meg: Teller Ede, Irinyi János, Szent-Györgyi Albert, Eötvös József, Neumann János, Czeizel Endre, Bolyai János, Semmelweis Ignác, Béres József, Szilárd Leó, Bolyai Farkas, Puskás Tivadar, Széchenyi István, Jedlik Ányos, Öveges József stb.

Nevez meg három magyar festőművészt! Hármat nevezett meg 32,9%, kettőt 22,8%, egyet 27,4%, egyet sem 16,9%.

Legtöbben nevezték meg: Munkácsy Mihály, Csontváry Kosztka Tivadar, Szinyei Merse Pál, Paál László, Csók István, Székely Bertalan, Mészöly Géza, Rippl-Rónai József, Kádas Katalin, Lotz Károly stb.

Nevezd meg három magyar zeneszerzőt! Hármat nevezett meg 75,2%, kettőt 15,7%, egyet 4%, egyet sem 5,2%.

Legtöbben nevezték meg: Bartók Béla, Liszt Ferenc, Kodály Zoltán, Erkel Ferenc, Egressy Béni, Petrovics Emil, Bródy János, Zorán stb.

Nevezd meg három magyar szobrászt! Hármat említett meg 21,9%, kettőt 4,3%, egyet 7,8%, egyet sem 66%.

Legtöbben nevezték meg: Izsó Miklós, Ferenczi István, Kisfaludi Strobl Zsigmond, Horváth Anna, Szervátiusz Tibor, Stróbl Alajos, Somogyi József, Ybl Miklós, Medgyesi Ferenc, Varga Imre stb.

Hol élnek még magyarok nagyobb számban?

Így válaszoltak: Romániában, Szlovákiában, Erdélyben, Jugoszláviában, Ausztriában, USA, Kanada, Felvidék, Vajdaság stb.

Hány magyar él Kárpátalján? Nem válaszolt 21,9%.

Ha Kárpátalja magyar lakosságának a számát elfogadjuk 150–200 ezernek, akkor ezt a számot mindössze 51% említette meg, a többi 28%-nak alaposan megoszlik a véleménye: 9,7 millió és 5–6 ezer között mozog. Óriási a szóródás!

Hol élnek Kárpátalján magyarok nagyobb tömbben? A megemlített lakott területeket csökkenő sorrendben (77,4%–0,2%-ig) adjuk: Beregszász, Ungvár, Munkács, Nagyszőlős, Magyarországgal határos területek, falvakat sorolnak fel, Huszt, Visk, Técső, Csap környéke, rahói járás, Tisza vidékén, Szolyva, Perecsin.

Milyen nemzetiségek élnek még Kárpátalján?

Összesen 25 nemzetet és nemzetiséget említettek meg, számadatok nélkül felsoroljuk: belorusz, cigány, cseh, gagauz, görög, hucul, japán, lengyel, moldva, német, olasz, orosz, örmény, román, ruszin, rutén, spanyol, sváb, szász, szlovák, tatár, tót, török, ukrán, zsidó.

Mit érzel szülőhazádnak?

Tudnunk kell, hogy a megkérdezett tanulók mindegyike a Szovjetunió kötelékébe tartozó Ukrajnában született. A kérdésre nem válaszolt 6,7%.

A közvetkező válaszokat kaptuk: Kárpátalját (37,1%), Magyarországot

(19,8%), Ukrajnát (17,2%), Ukrajnát és Kárpátalját (3,4%), Ukrajnát és Magyarországot (1,7%), Magyarországot és Kárpátalját (0,9%), Ungvárt (0,9%), Beregszászt (0,7%), Munkácsot (0,3%), Kárpátalját és Beregszászt (0,3%), Ukrajnát és Beregszászt (0,3%), Kárpátalját és Magyarországot (ebben a sorrendben (0,2%), Budapestet (0,2%). Nem válaszolt 0,2%. Amint látjuk, akadnak szép számmal olyanok, akik Tompa Mihállyal együtt vallják: „Neked két hazát adott végzeted; Nekünk csak egy – volt! az is elveszett!”

Ha összegezzük azokat, akik „két haza” közül az egyiket Kárpátalját, vagy Magyarországot, illetve Ukrajnát nevezték meg, akkor Kárpátalját összesen 41,9%, Magyarországot 22,6%, Ukrajnát 22,8% nevezte meg.

A további válaszokból idézünk: – Azt a helyet, ahol születtem. – Azt a vidéket, ahol élek. A földet, ahol nevelkedtem. – Azt a helyet, ahol most élek családommal, barátaimmal. – Biztos nem Ukrajnát! – Kárpátalját, de Magyarország kötelékében. – Kárpátalját, függetlenül attól, hogy melyik országhoz tartozik. – Sajnos Ukrajnát, mivel nincs rá esélyem, hogy Magyarországon éljek. – Tulajdonképpen Magyarországot, mert magyar vagyok, és ha nincs trianoni béke, akkor Kárpátalja még most is Magyarországhoz tartozik. – Kárpátalját, ha önálló lenne, így egy országot sem. – Sem Magyarországot, sem Ukrajnát nem érzem igazán szülőhazámnak. Kárpátalját! – Mivel e terület, amelyen most élek, a magyar nép által elfoglalt terület, és mivel én magyarnak vallom magam, szülőhazámnak Magyarországot érzem.

Szeretnél-e Magyarországon élni, ha igen – miért, ha nem – miért nem?

Külön elemezzük a lányok és külön a fiúk véleményét.

Lányok.

Nem válaszoltak a kérdésre, vagy úgy válaszoltak: Nem tudom. Nem gondolkodtam még ezen. Nem nyilatkozom: 6,4%

Szeretne 54,2%. Nem szeretne 26,8%. Nem tudta eldönteni: igen is, meg nem is – mindkét választásnak meg van az előnye és a hátránya 10,7%.

Azon tanulólányok válaszaiból idézünk, akik „igen”-nel válaszoltak. – Mert ott mindenhol magyarul beszélnek, amit én anyanyelvemnek tekintek. – Átmenetileg! – Nagyobbak a lehetőségek mindenféle tekintetben. – Nagyobb esélyem lenne a továbbtanulásra és több lehetőségem egy állás betöltésére. – Nem kellene külön nyelvet megtanulni ahhoz, hogy hivatalos ügyeket intézhessek. – Az emberek műveltebbek és nem olyan durvák. – Kisebbségben hátrányos helyzetben élünk. – Mert jobbak az életkörülmények, magasabb szintű az oktatás, jobbak a tanulási lehetőségek. – Ott minden sokkal másabb. – De csak tanulni. – Szeretnék le is telepedni és állampolgárságot szerezni. – Ha a határt odébb tennék és Kárpátja Magyarország része lenne. – Mert ott magyar a magyar. – Szeretnék ott élni, ahol őseim éltek. Úgy érzem, oda tartozunk.

Akik „nem”-mel válaszoltak, így látják a dolgokat: – Mert az ottani emberek nem ismernek el minket, ukrainaiakat, velük egyenrangú magyar embernek, s elnyomnak, leukránoznak. –

Néha kiborít, hogyan lehetséges az, hogy egy országban akkora káosz van, mint itt. A különböző katasztrófális tényezők jelenléte Ukrajnában menekülni késztet innen, s ha a magam észére hallgatnék, akkor el is mennék, de én hívó leány vagyok, s hiszem, hogy az Úr nem véletlenül rendelt engem ebbe az országba, s bár a Magyarországon élés szebb feltételeket ígér, én mégsem szeretnék ott élni. Szeretném vállalni az itteni problémákat s jó lenne már végre megállítani az értelmiség kiáramlását Kárpátaljáról Magyarországra. – Mert a magyarok lenézik az itteni magyarokat. – Itt születtem és ide köt minden. – Itt születtem, itt szeretnék meghalni. – Itt minden fűszál ismerős. Ma-

gyarország nekem túl „kényes”. – Itt vannak a gyökereim. – Nem vagyok oda a magyarokért.

Miért „igen is, meg nem is”?

– Igen, mert ott nem kell attól félni, hogy beszüntetik a magyar tannyelvű iskolákat és felsőfokú intézményeket. Nem, mert itt születtem és ide köt minden. – Igen, a nagyobb lehetőségekért, nem, mert itt él a családom, itt élnek barátaim, ismerőseim. – Itt az ukránok kinéznek, ott pedig „bűdös ukránnak” neveznek. – Igen, mert az életszínvonal magasabb, de nem, mert hatalmasnak érezném magamat. – Igen, mert ott van világy, nem mert nem...

Fiúk.

Nem válaszolt a kérdésre, vagy úgy válaszolt: Nem tudom eldönteni. Nem gondolkodtam rajta 6,9%. Szeretne 52,4%. Nem szeretne 33,5%. Nem tudta eldönteni 7,3%.

Az „igen”-nel válaszolóik így érvelnek: – Több a lehetőség mindenre. – Ott jobbak a körülmények. – Kamatoztatnám tudásomat, méghozzá anyanyelvemen. – Mert itt elvisznek katonának. – A magyarok műveltebbek. –

Ott szeretném valóra váltani álmaimat.

Akik „nem”-mel válaszoltak, így vélekednek: – Itt születtem és a barátaim is itt vannak... ott sem jobb és én itt szeretnék boldogulni. – Mert nem szeretem az ottani magyarokat. – Kevés a fizetés, nem lehet meggazdagodni. – Ott sok a szmog, koleszterinszint, cigarettázás, öngyilkosság, abortusz, kábítószer-szerzés. – Nem, mert cigánylakta ország.

Azok a tanulók, akik „igen is, meg nem is” feleletet adtak, a lányokhoz hasonlóan érvelnek.

Összegezve, azok a tanulók, akik szeretnének Magyarországon élni 53,4%, akik nem szeretnének 29,5%, „igen is, meg nem is” 9,3%, s nem válaszolt 7,8%.

Szeretnél-e Magyarországon élni, ha igen - miért, ha nem - miért nem?

Külön elemezzük a lányok és külön a fiúk véleményét.

Lányok.

Nem válaszoltak a kérdésre, vagy úgy válaszoltak: Nem tudom. Nem gondolkodtam még ezen. Nem nyilatkozom: 6,4%

Szeretne 54,2%. Nem szeretne 26,8%. Nem tudta eldönteni: igen is, meg nem is - mindkét választásnak meg van az előnye és a hátránya 10,7%.

Akik szeretnének Magyarországon élni, kapcsolatba hozzák a következőkkel: jobb megélhetési lehetőség; a kulturális és művelődési feltételek jobban adottak; az önmegvalósítás szükséglete; magyarság-érzet, őseink utáni vágyódás, „gyökerek”, kommunikációs lehetőségek, az anyanyelv szeretete és féltése; a magyarok erényeiért, a bennük lévő értékekért stb.

Azért nem szeretnének Magyarországon élni, mert itt akarják megvalósítani önmagukat; szülőföldjükhöz való ragaszkodás; annak szeretete; hitbéli meggyőződés; félnék az ottani megaláztatástól, emberi méltóságuk megsértésétől – a magyar mentalitástól, lenézés, kivetettség stb.).

Miben látod a magyarság erényeit és hibáit?

Erényei.

– Erényét tetteiben, hátrányát magatartásában látom. – Munkaszeretők, tehetségesek, kitartóak, munkabíróak. – Értelem, rendezettség, iparkodás. – Jó felfogású, talpraesett emberek. Jó a politikai helyzetük. – Finnyásak, de összetartóak. – Nagyon sok tudóst, művészt és más kiemelkedő egyéniséget adott a világnak. – Szellemi szinten helytállnak, a tudomány terén otthon vannak. – Nagyon sok tehetséges sportolója, festőművésze, tudósa, politikusa, költője, írója van. – A magyar nép egyik fő erénye a hazaszeretete, büszkesége hazájára. – Lépést próbál tartani a nagyhatalmakkal. – Mindig küzdött és nem hagyta magát. – Magyaroknak tudott maradni az idegenek között. – Kedvesek, vendégszeretők, illedelmesek. – Nem olvadtak be a szláv tengerbe. – Bármilyen csapás is érte a történelem folyamán, mindig képesek voltak talpra állni. – Megtartották nyelvüket, kultúrájukat, vallásukat. – Ápolja hagyományait. – A fizetést és a nyugdíjat idejében kapják. – Nincs áramkimaradás. – Mégis csak egy nemzet.

Hibái.

– Túl forrófejűek, meggondolatlanok. – Pesszimista nép. – Mindig másnak akarnak látszani, mint amilyenek. – Robbanékonnyak, agresszívek, büszkék. – Erőszakos, makacs, nyakas. – Két magyar három pártot alapít. – Nyaliznak Nyugatnak. – Beképzelt, elkényeztetett nép. – Mindig rossz

oldalra álltak a történelem folyamán. – Nem összetartóak. – Ellentmondásosak. Bár életük is tele van ellentmondásokkal. – Európától várják a jólétet. – Hogy engedték elvenni Kárpátalját Magyarországtól.

Egyes esetekben elég élesen látható az ellentmondás: amit az egyik erénynek számít, a másik hibának. Ez az ellentmondás azonban feloldódik, ha észrevesszük, hogy ezt vagy azt a tulajdonságot csak egyedi esetekből, megnyilvánulásokból vezeti le. Néha talán könnyen általánosítanak. Mindezekkel együtt azért kirajzolódik előttünk egy bizonyos kép a magyarság erényeiről és hibáiról. Ezt próbáljuk mi is megragadni.

Szereted-e a „Magyar nép története” tantárgyat? Miért?

A magyar nép története tantárgykénti oktatását Kárpátalja magyar tannyelvű iskoláiban 1988 szeptemberétől engedélyezték. Ezzel mintha megindult volna a nemzetiségi kisebbségek jogainak helyreállítása. A még korábban megindult történelmi múltunk, nyelvünk és irodalmunk megismerésének folyamata folytatódni látszott.

Az új tantárgy oktatására tanáraink nem voltak kellően felkészülve, hiszen nem rendelkeztek tankönyvekkel, térképekkel, atlaszokkal. Ezt a hiányt ismeretség révén részben pótolták. Segédleteket Magyarországról szerezek be. Igaz, ez nagyon kevés volt.

Azt követően, hogy ennek a tantárgynak oktatása a kötelező tantárgyak sorából a választható (fakultatív oktatási forma) tantárgyak sorába került, oktatása gyakorlatilag be is fejeződött (megszűnt).

Szeretik a tantárgyat 83,8%, nem szeretik 13,1%, néha 1%, nem válaszolt 2,1%.

Miért szeretik? – Kötelessége egy magyarnak tudni népének történelmét. – Mert eseménydús, érdekes. – Megismertet történelmünkkel. – Megismerkedek népem kultúrájával. – Jó megtudni valamit arról a nemzetéről, amelynek én is tagja vagyok. – Megismerhetem őseink kalandos életét. – Az én népem története, s nagyon szomorú, hogy már nem oktatják kellőképpen. – Igen, de csak hallgatni, tanulni nem.

Miért nem szeretik? – Mert nem szeretem a történelmet. – Mert tanulni kell. – Nehéz.

– Túl bonyolult. – Unalmas. – Mert nem tesszik a tanár, aki tanítja. – Nem a magyar nép történetét nem szeretem, hanem a történelmet mint tantárgyat.

Jártál-e már Magyarországon?

Igen: 97,9%. Nem: 1%. Nem válaszolt 1%.

Milyen kárpátaljai lapokat (újság, folyóirat) ismersz?

Összesen 36 sajtóterméket neveztek meg. A következőket: Kárpáti Igaz Szó 92,6%, Beregi Hírlap 55,5%, Irka 17,4%, Bóbita 13,4%, Ungvidéki Hírek 12,8%, Bereg Info 10,7%, Szivárvány 8,3% stb.

Nevez meg három kárpátaljai magyar író!

Összesen 50 tollforgató nevét említették meg. Csökkenő sorrendben: hármat nevezett meg 47,8%, kettőt 14,3%, egyet 17,2%, egyet sem 20,7%. Füzesi Magda, Vári Fábrián László, Balla László, Kecskés Béla, Dupka György, Balla D. Károly, Barta Gusztáv, Nagy Zoltán Mihály, Horváth Sándor, Kovács Vilmos, Simon Menyhért, Sütő Kálmán stb.

Nevez meg három kárpátaljai író művét!

Összesen 95 művet neveztek meg. Legtöbben: Sátán fattya, Széphistóriák, Borzsa, Pattog a rozsda, Bogárbál, Akác, Holnap is élünk, Félegyházától Segesvárig, Nagydobrony, Illyés Gyula fejfája előtt stb.

Három művet nevezett meg 51,2%, kettőt 12,1%, egyet 18,4%, egyet sem 18,8%.

Nevez meg három kárpátaljai festőművészt!

Összesen 63 festőművészt neveztek meg. Hármat 21,6%, kettőt 16%, egyet 27,4%, egyet sem 35%.

A következő festőművészek nevét említették meg: Munkácsi Mihály, Boksay József, Hollósi Simon, Erdélyi Béla, Riskó

György, Horváth Anna, Veress Péter, Kádas Katalin, Garanyi József stb.

Milyen ifjúsági magyar szervezetnek vagy tagja?

Fiataljaink 82,8%-a nem tagja semmilyen ifjúsági szervezetnek sem, a cserkészszövetségnek 5,5%-a. A többiek által megnevezettek közül egy sem ifjúsági szervezet (szövetség, társaság, tanács, körök, alapítvány, csapat, klub). Még a Pro Patria 0,5%.

A helyzet több mint ijesztő! Egyszerűn katasztrofális! Ha csak a Cserkészszövetséget és a Pro Patria-t fogadjuk el ifjúsági szervezetként,

amelyek a fiatalokat, iskolás korúakat hivatott valamilyen mag körül szövetségbe tömöríteni, akkor ez a mutató mindössze 6%-ot tesz ki. A többi 94% (!) nem tagja semmilyen ifjúsági szervezetnek sem.

Milyen ünnepeket tart meg a családod?

Nem válaszolt 2,6%. Minden ünnepet megtartanak 6,2%, semmilyen 0,3%.

A következő ünnepeket nevezték meg: karácsony 83%, hűs-

vét 81%, újév 51,4%, pünkösd 50,7%, születésnapok 17,6%, névnapok 10%, szilveszter 9,7% stb.

Sorolj fel öt népdalt!

Összesen 270 népdalt említettek meg. Ötöt 41,6%, négyet 11,9%, hármat 14,7%, kettőt 12,6%, egyet 5,5%, egyet sem 13,3%.

Milyen táncokat ismersz?

Nem nevezett meg egyetlen táncot sem 4,3%.

A következőket nevezték meg: csárdás, keringő, tangó, disco, csa-csa-csa, lassú (simulós), szamba, rap, twist, néptánc, rock-and-roll, ugrós, rumba, verbunkos, palotás, rocky stb.

Milyen gyerekjátékokat ismersz?

Egy játékot sem nevezett meg 8,6%.

Egyes esetekben elég élesen látható az ellentmondás: amit az egyik érénynek számít,

a másik hibának. Ez az ellentmondás azonban feloldódik, ha észrevesszük, hogy ezt vagy azt a tulajdonságot csak egyedi esetekből,

megnyilvánulásokból vezeti le. Néha talán könnyen általánosítanak. Mindezekkel együtt azért kirajzolódik előttünk egy bizonyos kép a magyarság érényeiről és hibáiról.

Ezt próbáljuk mi is megragadni.

Nekünk úgy tűnt, hogy fiataljaink mint-ha elfelejtettek volna szépen játszani. Bár csak tévednénk. Mindenesetre úgy kezeljük, hogy a játék a jellemfejlesztés egyik leghatásosabb eszköze. Elegendő megemlítenünk egyes jellemvonások megerősítését: a játékszabályok betartásának szükségessége, ami fegyelmet, önfegyelmet követel meg. A győzés etikája, a veszítés elviselése. Főlé- és alárendeltség. Izomfejlesztés, ügyesség, mozgáskultúra, leleményesség... Sokszor játék közben ismerkednek meg olyan fogalmakkal, mint jószívű, bátor, őszinte, gondos, rendszerető, becsületes, szorgalmas, illetve irigy, gyáva, hazug, önző, fegyelmeztelen, becsstelen, rendetlen.

Tanulóink válaszaiból kirajzolódik, hogyan látják ők a magyarság szellemét, gondolatjárását kezdettől napjainkig. Tudnunk

kell, hogy a magyarságról időtálló megállapításokat tenni csak történelme egészének ismeretében lehet. Ez pedig viszonylagos, mert a magyarság történetének kezdete az idők homályába vész, folytatása is a jelenel együtt nem mindig áll rendelkezésére tanulóinknak. Ismereteiket tankönyvekből, folyóiratokból, pedagógusok elmondásai-ból, valamint a szülőktől és saját tapasztalatukból szerezték. Mindezt összevetjük az-zal, amit átélünk nap mint nap. Hiszen alapvető történéseinket, életünk legfontosabb eseményeit mindennapi tevékenységünkben tapasztaljuk. Belső vívódásaink önma-gunkkal, kínlásaink, kudarcaink azon az úton, amelyet végigjárunk, sok mindenről ta-núskodnak.

Deák Ferenc

Átalakulás Fóton

A kilencvenes évek közepére Fóton, a valamikori Gyermekváros átalakításának eredményeként, egy mind pedagógiai alapelveit, mind működési gyakorlatát tekintve korszerű gyermek- és ifjúságvédelmi intézmény jött létre. Ennek középpontjában a lakásotthonos elhelyezésű, családszerűen működő nevelőotthoni csoportok állnak.

Mára gyakorlatunk iránt országos szakmai érdeklődés figyelhető meg.

Joggal kérdezhető, hogy ilyen körülmények között, amikor Fóton már vége felé jár annak az átalakulásnak, amivel sok intézmény még csak most kezd foglalkozni, „mit akarunk még”?

A kérdésre van egy egyszerű válasz.

Az Országgyűlés előtt levő gyermek- és ifjúságvédelmi törvény tervezete a nevelőotthonokban élő gyerekek létszámát a jelenlegihez, különösen a főtí létszámhoz képest radikálisan csökkenteni szándékozik. (A gyermekvédelmi törvényt az Országgyűlés a tanulmány elkészültét követően fogadta el.) Kötelességünk tehát végiggondolni, hogy a jövőd szabályozásnak hogyan tudunk majd megfelelni.

Összetettebb a válasz ahhoz, ha nem elég-szünk meg a jogszabályi kötelezettségre va-

ló hivatkozással, hanem a nevelőotthoni nevelést, mint az állami gondozásba került gyerekek és fiatalok nevelésének egy lehetséges módját, az elméleti alapoktól kiindulva vizsgáljuk meg, elemezzük a jelenlegi főtí gyakorlatot, s ennek – és természetesen a várható törvényi szabályozásnak – megfelelően nézzük meg, mi lehet a kilencvenes évek végén a Károlyi Gyermekközpont fejlesztésének egy lehetséges alternatívája.

Az állami gondoskodás keretei között élő gyerekek nevelése mint pedagógiai probléma

Az ember születése pillanatától kezdve rendkívül sokszínű és – az időben előrehaladva – egyre összetettebb hatások érik. A hatások a kölcsönhatások szövevényes rendszerének eredményeként az egyén biológiai lényből társas-társadalmi lényvé vá-